

Луцик Юлія Олександрівна

*кандидат економічних наук, доцент,
начальник кафедри економіки та фінансового забезпечення
Національний університет оборони України;
професор кафедри фінансово-економічної безпеки
Національна академія Служби безпеки України*

Lutsyk Yuliya

*PhD in Economics, Associate Professor,
Chief of the Department of Economics and Financial support
National Defense University of Ukraine;
Professor of the Department of Financial and Economic Security
National Academy of Security Service of Ukraine
ORCID: 0000-0002-1486-2336*

DOI: 10.25313/2617-572X-2025-1-10637

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

PROBLEM ISSUES OF ASSESSING THE ECONOMIC SECURITY OF UKRAINE AND THE WAYS TO SOLVE THEM

Анотація. В статті розглянуто питання забезпечення економічної безпеки України пов'язане із необхідністю оновлення діючого порядку оцінювання рівня економічної безпеки.

Метою статті є аналіз підходів до оцінювання економічної безпеки України, регламентованих у нормативній базі і наукових виданнях, обґрунтування доцільності осучаснення діючої методики розрахунку рівня економічної безпеки з урахуванням досвіду правового режиму воєнного стану в Україні.

Матеріали та методи. В Україні в різні роки було розроблено ряд нормативних документів, в яких застосовані близькі, але не тотожні підходи до визначення економічної безпеки. Набутий досвід воєнного стану в державі і втрат для національної економіки, виявили недоліки у діючій практиці оцінювання економічної безпеки, що обумовлює необхідність удосконалення діючого порядку розрахунку рівня економічної безпеки шляхом перегляду кількості складових безпеки і пріоритизації помилково виключених раніше складових, в першу чергу, демографічної та енергетичної складових.

Аналіз підходів до оцінювання економічної безпеки держави, пропонуваних вітчизняними вченими свідчить про відсутність єдності у підходах до розрахунку економічної безпеки, і, одночасно, про можливість і доцільність застосування пропонуваних авторами методів і математичного апарату для дослідження окремих економічних показників, які можуть бути визначальними при розрахунку рівнів безпеки складових та економічної безпеки держави у цілому та для різних цільових завдань, зокрема в умовах обмеженості первинної інформації, що притаманно періоду воєнного стану в державі.

Дослідження за критеріями наукової відповідності чинних Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України виявило неповну придатність для застосування в умовах воєнного часу внаслідок неможливості своєчасного отримання потрібної статистичної інформації або ймовірної недостовірності її змісту.

Результати. Запропоновано та обґрунтовано висновок, що існуюча система забезпечення і розрахунку рівня економічної безпеки держави не повністю відповідає стану національної економіки, обумовленому руйнуваннями і втратами внаслідок бойових дій, не враховує набутий досвід воєнного стану в державі, ґрунтується, в основному, на ліквідації загроз та усуненні негативних наслідків для економічної безпеки і потребує осучаснення.

Перспективи. Оновлення підходів до оцінювання економічної безпеки України повинно відбуватися у напрямку перегляду кількості і пріоритетності складових економічної безпеки, їх порогових значень та цільових орієнтирів відповідно до втрат національної економіки внаслідок бойових дій та потреб повоєнного відновлення економіки і розвитку держави, а також у напрямку наукового пошуку шляхів удосконалення механізму оцінювання: його придатності не тільки

визначати рівень економічної безпеки, а здійснювати прогнозування стану економічної безпеки на середньо- та довгострокову перспективи з метою своєчасної проактивної реакції на наявні та очікувані ризики та загрози для України та її економіки.

Ключові слова: економічна безпека, економічна стійкість, інтегральна оцінка, методи розрахунку, підходи до оцінювання.

Summary. Introduction. The article considers the issue of ensuring the economic security of Ukraine, which is related to the need to update the current procedure for assessing the level of economic security.

The purpose of the article is to analyze the approaches to assessing the economic security of Ukraine, regulated in the regulatory framework and scientific publications, and to substantiate the feasibility of modernizing the current methodology for calculating the level of economic security, taking into account the experience of the legal regime of martial law in Ukraine.

Materials and methods. In Ukraine, a number of regulatory documents have been developed in different years, which apply similar, but not identical, approaches to determining economic security. The experience gained during martial law in the country and the losses for the national economy have revealed shortcomings in the current practice of assessing economic security, which necessitates the improvement of the current procedure for calculating the level of economic security by reviewing the number of security components and prioritizing previously erroneously excluded components, primarily demographic and energy components.

Analysis of approaches to assessing the economic security of the state proposed by domestic scientists indicates the lack of unity in approaches to calculating economic security, and, at the same time, the possibility and expediency of using the methods and mathematical apparatus proposed by the authors to study individual economic indicators that may be decisive in calculating the levels of security of components and the economic security of the state as a whole and for various target tasks, in particular in conditions of limited primary information, which is inherent in the period of martial law in the state.

A study based on the criteria for scientific compliance of the current Methodological Recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine revealed incomplete suitability for use in wartime conditions due to the impossibility of obtaining the necessary statistical information in a timely manner or the probable unreliability of its content.

Results. The conclusion is proposed and substantiated that the existing system of ensuring and calculating the level of economic security of the state does not fully correspond to the state of the national economy, caused by destruction and losses as a result of hostilities, does not take into account the acquired experience of martial law in the state, is based mainly on the elimination of threats and the elimination of negative consequences for economic security and requires modernization.

Discussion. The updating of approaches to assessing the economic security of Ukraine should be carried out in the direction of reviewing the number and priority of economic security components, their threshold values and target benchmarks in accordance with the losses of the national economy as a result of hostilities and the needs of post-war economic recovery and development of the state, as well as in the direction of scientifically searching for ways to improve the assessment mechanism: its suitability not only to determine the level of economic security, but also to forecast the state of economic security in the medium and long term in order to timely proactively respond to existing and expected risks and threats to Ukraine and its economy.

Key words: economic security, economic sustainability, integrated assessment, calculation methods, assessment approaches.

Постановка проблеми. Зміни у глобальному безпековому середовищі, пов'язані із зростанням геополітичної напруженості, глобальною конкуренцією, стрімким розвитком нових технологій та збільшенням ступеню відкритості національної економіки, спонукають до більш ретельної і уважної оцінки рівня економічної безпеки держави з метою своєчасного та адекватного реагування на дедалі зростаючі ризики та загрози, при чому, важливого значення набуває прогнозування рівня економічної безпеки на середньо- та довгострокову перспективи. Це потребує аналізу існуючих методів розрахунку рівня економічної безпеки, прийнятих у нормативно-правовій базі України у відповідності до вимог часу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогоднішній день, питання економічної безпеки постає як одне із найбільш пріоритетних в практичному і науковому середовищі. Із чисельних публікацій на увагу заслуговують роботи Л.Зубко, Н.Іванова, В.Мартинюк, О.Семененко, І.Ткача, Ю.Харазішвілі [1; 2; 3; 4; 5; 6]. В наведених наукових працях розгля-

нуті питання методології оцінювання економічної безпеки, запропоновані власні підходи до оцінювання економічної безпеки держави, де визначена система показників, інформаційна база для їх розрахунку, методи формалізації розрахунків та порогових значень показників, методи оцінки фактичних показників з точки зору їх відповідності пороговим значенням.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз підходів до оцінювання (розрахунку рівня) економічної безпеки України регламентованих у нормативній базі і пропонує у наукових виданнях, обґрунтування доцільності осучаснення наданої у Методичних рекомендаціях [7], методики розрахунку рівня економічної безпеки з урахуванням досвіду правового режиму воєнного стану в Україні та появи необхідності перегляду пріоритетності складових економічної безпеки, їх порогових значень та цільових орієнтирів відповідно до реалій від втрат національної економіки внаслідок бойових дій та потреб повоєнного відновлення і розвитку держави.

Виклад основного матеріалу. Аналіз нормованого визначення і порядку розрахунку рівня економічної безпеки України. На сьогоднішній день, в Україні застосовуються діючі «Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України», затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 року № 1277 (далі — Методичні рекомендації) [7].

Відповідно до Методичних рекомендацій, Міністерство економіки України визначає інтегральний індекс економічної безпеки України в цілому та за окремими сферами діяльності держави двічі на рік на підставі офіційних даних Державної статистичної служби України, Національної комісії фінансових послуг, Державної податкової служби України, Державної митної служби України, Міністерства фінансів України і Національного банку України та експертних оцінок, у тому числі рейтингових звітів міжнародних неурядових організацій.

Методичні рекомендації базуються на комплексному аналізі індикаторів економічної безпеки за окремими її складовими з виявленням потенційно можливих загроз економічній безпеці України. Рекомендації не є обов'язковими, мають інформаційний, рекомендаційний, роз'яснювальний характер і пропонуються органам виконавчої влади для інтегральної оцінки рівня економічної безпеки держави в цілому та за окремими сферами її діяльності для прийняття управлінських рішень щодо аналізу, запобігання та попередження реальних і потенційних загроз національним інтересам в економічній сфері.

Доцільно зазначити, що для оцінювання рівня економічної безпеки країни, Міністерством економіки України в різні роки було розроблено ряд нормативних документів [7–9], в яких застосовані близькі, але не тотожні підходи до визначення економічної безпеки, її рівня та кількості її складових. Еволюція регламентації складових економічної безпеки у зазначених документах наведена у таблиці 1.

Методичні рекомендації [7] регламентують (встановлюють) розрахунок рівня економічної безпеки України. Для цього виокремлено групи складових економічної безпеки, які, у свою чергу, мають відповідну кількість індикаторів і вагове значення (важливість) кожного індикатора для розрахунку підсумкового індексу економічної безпеки.

Визначення інтегральної оцінки економічної безпеки здійснюється в такому порядку:

- формування множини (переліку) індикаторів;
- визначення характеристичних значень індикаторів;
- нормування індикаторів;
- визначення вагових коефіцієнтів;
- розрахунок інтегральних індексів за окремими сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому.

Так, на сьогоднішній день, розрахунок інтегрального індексу у розрізі зазначених субіндексів (складових економічної безпеки) здійснюється на основі системи з понад 129 окремих індикаторів, які базуються як на статистичних даних, так і даних, отриманих шляхом опитування респондентів.

Необхідно зазначити, що у розділі 4 «Формування множин (переліку) індикаторів» пункті 14 Методич-

Таблиця 1

Складові економічної безпеки держави, регламентовані у нормативних документах України

Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, 2007рік	Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, 2013рік	Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, 2021 рік
Продовольча	Продовольча	
Виробнича	Виробнича	Виробнича
Фінансова	Фінансова: банківська безпека; безпека небанківського фінансового ринку; боргова безпека; бюджетна безпека; валютна безпека; грошово-кредитна безпека.	Фінансова
Макроекономічна	Макроекономічна	Макроекономічна
Інвестиційна	Інвестиційно-інноваційна	Інвестиційно-інноваційна
Соціальна	Соціальна	Соціальна
Науково-технологічна	-	-
Демографічна	Демографічна	-
Енергетична	Енергетична	-
Зовнішньоекономічна	Зовнішньоекономічна	Зовнішньоекономічна

Джерело: розроблено автором на основі аналізу нормативно-правової бази [7–9]

них рекомендацій, зазначено, що перегляд системи індикаторів та їх характеристичних значень має здійснюватися у разі необхідності, але не рідше, ніж один раз на п'ять років «у зв'язку із змінами в національній і світовій економіці» [7]. Вважаємо за необхідне акцентувати увагу, що зазначені Методичні рекомендації були прийняті в 2013 році, наступна редакція їх мала бути здійснена в 2018 році, принаймні так задекларовано в документі, але не відбулася.

Починаючи із 24 лютого 2022 року, країна зіштовхнулася з новими викликами і загрозами, спричиненими широкомасштабним військовим вторгненням РФ. Військові події нанесли колосальні втрати українській економіці, завдавши потужного удару по всім ланкам економічної системи держави, тим самим суттєво знизивши рівень економічної безпеки країни. Наслідки втрат економіки України від бойових дій з відбиття агресії РФ поки що не знайшли своє відображення в уточненні діючих Методичних рекомендацій. Без змін лишилися перелік складових економічної безпеки, їх репрезентативність рівню економічної безпеки держави, адекватність відображення стану складової безпеки, характеристичні значення кожного індикатора та його ознаки стимулятора чи дестимулятора відповідної складової стану економічної безпеки, значення вагових коефіцієнтів для розрахунку субіндексів економічної безпеки та інтегрального показника економічної безпеки.

В свою чергу, Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року, затверджена Указом Президента України від 11.08.2021 року [8] (далі — Стратегія) визначила скорочений перелік основних складових економічної безпеки та їх індикаторів, встановила нові критичні межі та значення цільових орієнтирів.

Значне зменшення у Стратегії кількості складових економічної безпеки та індикаторів, свідчить про перехід у 2021 році на урядовому рівні до технократичного підходу у оцінюванні економічної безпеки, коли розглядаються лише такі складові, які безпосередньо проявляють своє значення та впливають на національну економіку і стан економічної безпеки у короткостроковій та середньостроковій перспективах. Такий підхід суттєво зменшує трудовитрати і час на обробку статистичного матеріалу, спрощує відпрацювання цільових управлінських рішень. В якості проміжного висновку можна сказати, що це свідчить, по-перше, про надання у 2021 році визначеним (окремим) складовим на державному рівні саме такої пріоритетності, по-друге, про відсутність єдиних підходів до питання економічної безпеки і її складових на законодавчому та відомчих рівнях.

Однак, слід зазначити, що запропонований у Стратегії механізм жодного разу не був використаний на практиці для оцінювання рівня економічної безпеки держави та її складових. Більш того,

не включення у Стратегію до переліку складових економічної безпеки таких складових як демографічна безпека і енергетична безпека з позицій сьогодення слід вважати передчасним і помилковим. З набутого досвіду воєнного стану в державі і втрат для національної економіки, в першу чергу, втрат або руйнувань об'єктів енергетики (електростанцій та енергетичної інфраструктури) та втрат трудових ресурсів — тимчасові (мобілізація, релокація працездатних) і безповоротні (інвалідність або загибель мобілізованих), пріоритезують саме демографічну та енергетичну складові економічної безпеки України.

Підходи до оцінювання рівня економічної безпеки країни, пропоновані у вітчизняному науковому середовищі. Вище зазначені Методичні рекомендації зазнали як позитивних відгуків від вітчизняних учених, так і доволі вагомих зауважень і пропозицій щодо вдосконалення методики розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки в цілому. Підходи до оцінювання економічної безпеки держави, пропоновані вітчизняними вченими, узагальнені, відповідно до застосовуваних методів та математичного апарату дослідження, в таблиці 2.

Всі розглянуті вище методичні підходи та рекомендації вітчизняних учених щодо розрахунку рівня економічної безпеки заслуговують на увагу. Одночасно, аналіз робіт вітчизняних вчених-економістів свідчить про відсутність єдності авторів щодо підходів до розрахунку економічної безпеки країни. Тем не менш, при подальшому пошуку шляхів удосконалення діючих, у тому числі і нормованих, підходів до оцінювання економічної безпеки пропоновані методи та математичний апарат можуть бути застосовані:

- для оцінювання окремих складових та економічної безпеки держави у цілому у завданнях математичного обґрунтування порогових значень і вагових коефіцієнтів для показників безпеки;
- при дослідженні складових безпеки, що характеризуються великою кількістю різномірних первинних показників;
- для визначення й аналізу комплексу найвагоміших економічних показників, які характеризують пріоритетні національні інтереси;
- для прогнозування очікуваного результату та надання пропозицій для подальшого поліпшення економічних показників України;
- для порівняння економічних показників та рівня економічної безпеки України з відповідними показниками та рівнем безпеки інших країн світу;
- для інших цільових завдань, зокрема в умовах обмеженості первинної інформації, що притаманно періоду воєнного стану в державі.

Аналіз діючих Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [7]. Для розрахунку інтегрального індексу економічної безпеки в цілому та інтегральних індексів за окремими складовими безпеки запропоновані вагові коефіцієнти, які визначені у березні 2013

Таблиця 2

Підходи до оцінювання економічної безпеки держави, пропонувані вітчизняними вченими

Рік	Автор	Науковий підхід	Методи, математичний апарат дослідження
2007–2013	Ю. Харазішвілі	Використання мультиплікативної форми інтегрального індексу, методи нормування індикаторів, обґрунтування порогових значень і вагових коефіцієнтів	Інтегральне оцінювання рівня економічної безпеки
2013	В. Мартинюк	Встановлення вагових коефіцієнтів за окремими складовими економічної безпеки	Економіко-математичний апарат (зокрема: теорія нечітких множин, лінгвістична змінна, методи січних площин, аналіз дискримінант, теорія непарних множин)
2013	Г. Чехович	Формулювання очікуваного результату, виявлення закономірностей та надання пропозицій для подальшого поліпшення економічних показників України	Матрично-графічна модель
2013	О. Семененко	Визначення перспективних цілей і напрямків розвитку, необхідних кількісних показників ресурсного забезпечення, запаси яких підтримуються на визначеному рівні	Нечіткомножинна математична модель
2015	А. Пілько	Дослідження об'єктів, що характеризуються великою кількістю різномірних параметрів	Таксономічний аналіз
2017	С. Давиденко	Відбір та порівняння первинних та/або інтегральних показників, які є визначальними при розрахунку рівня економічної безпеки країни	Індикаторний апарат
2018	І. Ткач	Визначення й аналіз комплексу найвагоміших економічних показників, які характеризують пріоритетні економічні національні інтереси	Метод експертних оцінок
2018	Н. Іванова	Побудова моделі інтегральних показників економічної безпеки регіонів, розрахованих методом таксономії за даними соціально-економічного розвитку всіх регіонів і кожного регіонального кластера окремо	Методи багатовимірного статистичного аналізу: таксономічний, канонічний та компонентний
2022	Л. Зубко	Відбір показників-індикаторів економічної безпеки, які можна розрахувати, аналізуючи інформацію зі світових статистичних даних. Підхід базується на порівнянні економічних показників та рівня економічної безпеки України з відповідними показниками та рівнем безпеки інших країн світу	Метод експрес-оцінки

Джерело: розроблено автором на основі наукових публікацій [1; 2; 3; 4; 5; 6; 10; 11; 12]

року, у мирний час, шляхом експертного оцінювання у формі середніх експертних оцінок. У зв'язку з цим постає питання, а чи зберегли дані вагові коефіцієнти функціональну придатність для умов воєнного часу, які безумовно вплинули б і на пріоритети в актуальності загроз, тобто — на перелік складових безпеки, і на оцінки експертів для розрахунків вагових коефіцієнтів та інтегральних індексів за сферами економіки та інтегрального індексу економічної безпеки в цілому.

З іншого боку, в наведених Методичних рекомендаціях запропонована лінійна модель першого порядку, де показники мають бути пронумерованими з врахуванням вказаних вагових коефіцієнтів. Коефіцієнтів (часткових показників) в певних складових економічної безпеки близько 10–15, що при приблизно рівному визначеному впливі часткових показників на складові економічної безпеки нівелює значення ваг, і в загальній масі показників їх ваги стають не суттєвими.

Крім того, доцільно зазначити, що не менш важливим питанням є прогнозування рівня економічної безпеки на середньо- та довгострокову перспективу. Процес оцінювання та прогнозування рівня економічної безпеки доцільно розглядати як єдину цілісну і складну систему, основною метою має стати — не ліквідація загроз та негативних наслідків, а робота на випередження і нівелювання загроз економічній безпеці, як це відбувається в розвинутих країнах світу.

Відповідно, на думку автора, для можливості своєчасного коригування вагових коефіцієнтів впливу часткових показників та складових економічної безпеки на економічну безпеку України в цілому та для подальшого вироблення рекомендацій щодо визначення раціональних шляхів підвищення рівня економічної безпеки, при побудові математичної моделі визначення рівня економічної безпеки України необхідно застосувати індуктивні методи статистичного регресійного аналізу.

Таблиця 3

Результати аналізу Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України за критеріями наукової відповідності

Назви критеріїв / принципів	Сутність критерію / принципу	Відповідність Методичних рекомендацій критерію / принципу
Наукова обґрунтованість	принцип передбачає врахування дії об'єктивних економічних законів при проведенні оцінювання рівня економічної безпеки, що забезпечить економічну стійкість та досягнення належного рівня економічної безпеки країни. Даний принцип має ґрунтуватися на широкому використанні сучасних методів та моделей наукового формування оцінки та прогнозів	частково відповідає
Неперервність	принцип передбачає оцінювання рівня економічної безпеки країни на основі системи методів і моделей, які характеризуються певною послідовністю, що дозволяє здійснювати неперервний аналіз економічної безпеки за її складовими	не відповідає В умовах ведення бойових дій побудувати цілісну систему оцінювання складно, про що свідчить наявний досвід. Відсутність або недостовірність необхідної статистичної інформації призводить до неможливості своєчасного обрахування інтегрального показника економічної безпеки
Системність	принцип передбачає систематичне проведення аналітичних досліджень з можливістю коригування та уточнення пріоритетних складових, індикаторів, порогових значень економічної безпеки	частково відповідає Зазначений принцип реалізується в умовах мирного часу. За умови воєнного часу, складність реалізації принципу полягає у відсутності необхідної кількості аналітичних даних за всіма складовими економічної безпеки
Адекватність	принцип передбачає врахування дій об'єктивних закономірностей, потребує не тільки виявлення, а й врахування при розрахунку рівня економічної безпеки сучасних тенденцій у забезпеченні економічної безпеки країни і стійких їх взаємозв'язків, створення теоретичного аналога реальних економічних процесів з їх повною і точною імітацією. При цьому, під теоретичною моделлю оцінки рівня економічної безпеки розуміється практично реалізована модель, яка є формою відображення реальної дійсності	частково відповідає Зазначений принцип реалізується виключно через створення моделі інтегрального рівня економічної безпеки країни, яка враховує сучасні тенденції, ризики та загрози і відображає вплив окремих складових економічної безпеки країни на загальну систему національної безпеки України
Багатоваріантність	принцип передбачає оцінювання та прогнозування стану економічної стійкості та економічної безпеки за різними варіантами взаємозв'язків і структурних співвідношеннях складових економічної безпеки	не відповідає Зазначений принцип реалізується за умови наявності в методиці багатоваріантності обрахування рівня економічної безпеки з метою пошуку оптимального варіанту управлінських рішень, оптимального співвідношення складових економічної безпеки за для досягнення належного рівня економічної безпеки країни у цілому
Цілеспрямованість	принцип передбачає комплекс заходів, які належить виконати для забезпечення оптимального (достатнього) рівня економічної безпеки шляхом застосування активних дій уряду, бізнесу, домогосподарств	не відповідає Зазначений принцип реалізується за умови наявності розробленого комплексу заходів для уряду, бізнесу, домогосподарств, які належить здійснити за для забезпечення оптимального (достатнього) рівня економічної безпеки

Продовження табл. 3

Гнучкість	зазначений принцип передбачає наявність індикаторів, які володіють високою чутливістю, дозволяють робити об'єктивні висновки про стан складових економічної безпеки країни і миттєво реагувати на сучасні виклики та загрози, з метою попередження і нівелювання загроз, які впливають на економічну стійкість і економічну безпеку країни	частково відповідає Зазначений принцип реалізується в основному при усуненні та виправленні негативних наслідків, ліквідації ризиків та загроз економічній безпеці шляхом повторного або неодноразового розрахунку часткових і інтегрального індикаторів економічної безпеки
Ефективність	зазначений принцип передбачає можливість оцінювання та досягнення належного (оптимального) рівня економічної безпеки країни, в тому числі і в порівнянні із показниками (індексами) розвинутих країн світу, шляхом дотримання балансу між інтересами національної економіки та процесами глобалізації світової економіки для першочергового зростання добробуту і збереження системи цінностей громадян власної країни	частково відповідає Зазначений принцип може бути реалізований тільки за наявності стабільного стану національної економіки та за умови її сталого розвитку в межах однієї країни, без врахування особливостей глобального економічного простору та ступеня відкритості національної економіки

Джерело: розроблено автором на основі аналізу нормативно-правової бази [7]

Група індуктивних методів математичного моделювання є найбільш придатними для вирішення поставленого завдання, адже індуктивні методи математичного моделювання здатні побудувати модель складної системи, виходячи з вибірки початкових даних та відомої реакції на вплив аргументів.

Виходячи з означеного, актуальним питанням для вирішення завдання підвищення рівня достовірності оцінки економічної безпеки України для ефективного післявоєнного відновлення та розвитку України постає побудова адекватної моделі визначення рівня економічної безпеки держави.

Аналіз нормативно-правових та теоретичних джерел, наведених у переліку літератури даної статті, дозволив здійснити дослідження чинних Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України [7], за критеріями (принципами) наукової відповідності, результати якого узагальнені в таблиці (табл. 3).

Висновки. 1. Аналіз проведеного дослідження діючих Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України (*Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277 [7]*) дозволяє зробити висновок про те, що незважаючи на ряд недоліків, зазначених у даній статті, та наведених узагальнених зауважень з боку наукового середовища, вони, в основному, відповідають критеріям наукової відповідності, та забезпечують можливість Уряду і зацікавленим державним установам здійснювати ретельний аналіз та контроль практично за всіма сферами національної економіки, аналізувати складові економічної безпеки, в тому числі і ті, які впливають на економічну безпеку держави не безпосередньо, а опосередковано.

2. Однак, діюча система забезпечення і розрахунку рівня економічної безпеки держави не повністю відповідає стану національної економіки, обумовленому руйнуваннями і втратами внаслідок бойових дій, не враховує набутий досвід воєнного стану в державі, ґрунтується, в основному, на ліквідації загроз та усуненні (виправленні) негативних наслідків для економічної безпеки і потребує удосконалення.

3. Регламентований у Методичних рекомендаціях [7] підхід був виправданий за умови стабільного політичного, військового, дипломатичного, економічного стану. Сучасне світове безпекове середовище, наявні виклики та загрози, вносять дестабілізуючі корективи в існування всього світового суспільства і нашої держави зокрема. Це вимагає від Уряду прийняття своєчасних рішень і відповідно адаптації законодавчої бази під нові умови існування.

4. У перспективі подальших досліджень, науковий пошук повинен бути зосереджений на удосконаленні існуючих Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України.

Оновлення підходів до оцінювання економічної безпеки України повинно відбуватися у напрямку перегляду і уточнення кількості та пріоритетності складових економічної безпеки, їх порогових значень і цільових орієнтирів відповідно до втрат національної економіки внаслідок бойових дій та потреб повоєнного відновлення економіки і розвитку держави, а також у напрямку наукового пошуку шляхів удосконалення механізму оцінювання і придатності його не тільки для розрахунку рівня економічної безпеки, а й для здійснення прогнозування стану економічної безпеки на середньо- та довгострокову перспективи з метою своєчасної проактивної реакції на наявні та очікувані ризики та загрози для України та її економіки.

Література

1. Зубко Т.Л. Методи оцінювання економічної безпеки України. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2022. № 2 (125). С. 18–23.
2. Іванова Н.С. Прогнозування економічної безпеки регіонів для забезпечення безпеки національної економіки: монографія. Кривий Ріг : ФОП Чернявський Д.О., 2018. 381 с.
3. Мартинюк В.П. Методичні підходи до розрахунку інтегрального показника економічної безпеки держави. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Martyniuk_Volodymyr/Metodychni_pidkhody_do_rozrakhunku_intehralnoho_pokaznyka_ekonomichnoi_bezpeky_derzhavy.pdf?PHPSESSID=nu2cdtinpt06i8ir1llaht1t56 (дата звернення: 07.01.2025).
4. Семененко О.М. та ін. Методичний підхід щодо оцінювання рівня воєнно-економічної безпеки держави на основі оцінок рівнів забезпеченості ресурсами. *Системи озброєння і військова техніка*. 2013. № 4(36). С. 156–162.
5. Ткач І.М. Концептуальні засади воєнно-економічної безпеки держави: монографія. Київ : НУОУ ім. І. Черняховського, 2018. 312 с.
6. Харазішвілі Ю.М., Дронь Є.В. Прогнозування індикаторів, порогових значень та рівня економічної безпеки України у середньостроковій перспективі; аналіт. доп. К. : НІСД, 2014. 117 с.
7. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29 жовтня 2013 р. № 1277. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> (дата звернення: 07.01.2025).
8. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року : Указ Президента України від 11 серпня 2021 р. № 347/2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (дата звернення: 07.01.2025).
9. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економіки України від 02 березня 2007 р. № 60 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> (дата звернення: 07.01.2025).
10. Чехович Г.Т. Методичні підходи до оцінки економічної безпеки країн та регіонів. *Ефективна економіка*. URL: <http://http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2457> (дата звернення: 07.01.2025).
11. Пілько А.Д., Савчук Н.В. Моделювання процесу оцінювання рівня економічної безпеки регіону. *Бізнес Інформ*. 2015. № 8. URL: http://www.business-inform.net/pdf/2015/8_0/77_84.pdf (дата звернення: 07.01.2025).
12. Давиденко С.В., Єгорова О.О., Приходько В.П. Економіка та економічна безпека держави. Теорія і практика / ред.-упоряд.: Приходько В.П., Єгорова О.О. Ужгород : РІК-У, 2017. 383 с.

References

1. Zubko T. L. Metody otsiniuvannya ekonomichnoi bezpeky Ukrainy. *Derzhava ta rehiony. Serii: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*. 2022. № 2 (125). S. 18–23 [in Ukrainian].
2. Ivanova N. S. Prohnozuvannya ekonomichnoi bezpeky rehioniv dlia zabezpechennia bezpeky natsionalnoi ekonomiky: monohrafiia. Kryvyi Rih: FOP Cherniavskiy D. O., 2018. 381 s. [in Ukrainian].
3. Martyniuk V. P. Metodychni pidkhody do rozrakhunku intehralnoho pokaznyka ekonomichnoi bezpeky derzhavy. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Martyniuk_Volodymyr/Metodychni_pidkhody_do_rozrakhunku_intehralnoho_pokaznyka_ekonomichnoi_bezpeky_derzhavy.pdf?PHPSESSID=nu2cdtinpt06i8ir1llaht1t56 [in Ukrainian].
4. Semenenko O. M. ta in. Metodychni pidkhid shchodo otsiniuvannya rivnia voienno-ekonomichnoi bezpeky derzhavy na osnovi otsinok rivniv zabezpechenosti resursamy. *Systemy ozbroiennia i viiskova tekhnika*. 2013. № 4(36). S. 156–162 [in Ukrainian].
5. Tkach I. M. Kontseptualni zasady voienno-ekonomichnoi bezpeky derzhavy: monohrafiia. Kyiv: NUOU im. I. Cherniakhovskoho, 2018. 312 s. [in Ukrainian].
6. Kharazishvili Yu. M., Dron Ye. V.. Prohnozuvannya indykatoriv, porohovykh znachen ta rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy u serednostrokovii perspektivi; analit. dop. K.: NISD, 2014. 117 s. [in Ukrainian].
7. Pro zatverdzhennia Metodychnykh rekomendatsii shchodo rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomichnoho rozvytku i torhivli Ukrainy vid 29 zhovtnia 2013 r. № 1277. <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].
8. Stratehiia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 11 serpnia 2021 r. № 347/2021. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Nakaz Ministerstva ekonomiky Ukrainy vid 02 bereznia 2007 r. № 60 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0060665-07#Text> [in Ukrainian].
10. Chekhovych H. T. Metodychni pidkhody do otsinky ekonomichnoi bezpeky krain ta rehioniv. *Efektivna ekonomika*. URL: <http://http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2457> [in Ukrainian].
11. Pilko A. D., Savchuk N. V. Modeliuvannya protsesu otsiniuvannya rivnia ekonomichnoi bezpeky rehionu. *Biznes Inform*. 2015. № 8. URL: http://www.business-inform.net/pdf/2015/8_0/77_84.pdf [in Ukrainian].
12. Davydenko S. V., Yehorova O. O., Prykhodko V. P. Ekonomika ta ekonomichna bezpeka derzhavy. Teoriia i praktyka / red.-uporiad.: Prykhodko V. P., Yehorova O. O. Uzhhorod: RIK-U, 2017. 383 s. [in Ukrainian].